

فاطمه عرفانپان اجوان

دخترانی که روی «مهر» رانمی‌بینند

پرونده‌ای درباره دختران بازمانده از تحصیل در آستانه سال تحصیلی جدید

■ زهرا چیذری

هنوز هم آثار زیبایی دوران جوانی را می‌توان در چهره خسته و چشم‌های کم‌فروغ بلقیس خانم دید. پیرزنی که گذشته‌ها را خوب به یاد دارد و وقتی از گذشته حرف می‌زند گاهی وقت‌ها مردمک چشمش می‌خندد. مثلاًوقتی تعریف می‌کند که خیلی‌ها پسه او گفته‌اند باهوش است و گیرایی بالایی دارد. اما وقتی می‌خواهد از بیسواد‌ی‌اش بگوید می‌توان حسرت عمیق ته‌نشین شده در نگاهش را به وضوح دید. به قول خودش شاید اگر پدرش اجازه می‌داد در سر بخواند برای خود کسی می‌شد، اما

باور به اینکه دختر نباید به مدرسه برود و سواد داشته باشد نگذاشته بود پیرزن باسواد شود و درس بخواند و حالا صفحات کتاب یا هر نوشته دیگری که در برابرش

دختران سرزمین آفتاب ر کورددار بازماندگان از تحصیل

صورت استخوانی و آفتاب سوخته که چشمانی سیاه و شفاف در میان آن می‌درخشد. این چهره غالب دختران سرزمین آفتاب است که در نهایت فقر و محرومیت همچنان نجیب و باوقار ایستاده‌اند حتی وقتی هیچ در بساط ندارند و از ساده‌ترین حقوق اولیه همچون درس خواندن هم محرومند. دختران شرقی‌ترین بخش ایران زمین ر کورددار نرخ بیسواد‌ی در کشورند. دخترکانی که محرومیتی که ما تنها نامش را بر زبان می‌آوریم با پوست و گوشت و استخوان چشیده‌اند و با آن دست و پنجه نرم می‌کنند.

بنا به برخی آمارها که از سوی برخی مدیران استانی در سیستان و بلوچستان بیان می‌شود، این استان بیشترین جمعیت بازمانده از تحصیل را با ۱۹۰ هزار بازمانده از تحصیل در سیستان و بلوچستان اگر چه مسئولان می‌گویند در چهار سال گذشته ۱۲۰ هزار نفر از آنها جذب شدند و ۷۰ هزار نفر دیگر هم در شرف جذب شدن هستند.

حسن نوروزی، معاون مدیرکل آموزش و پرورش سیستان و بلوچستان با اشاره به تعداد بالای بازماندگان از تحصیل در سیستان و بلوچستان می‌افزاید: چهارهزار از شهرستان‌هایی است که تعداد بازمانده از تحصیل در آن نسبت به دیگر شهرستان‌ها زیادت‌تر است، البته ما آمار دقیقی از بازماندگان از تحصیل در چهارهزار و سیستان و بلوچستان نداریم.

آمار متناقض از چند صد هزار تا چند میلیون

محاسبه تعداد بازماندگان از تحصیل با عنایت به اوزاق هویتی و اسناد ثبت‌احوال هر چند کار چندان پیچیده‌ای نیست، اما آمار دقیق و یکناسی در این باره وجود ندارد و این آمار از چند صد هزار تا چند میلیون متغیر است!

بر اساس آخرین سرشماری در کشور که در سال ۹۰ انجام شده است جمعیت پنج تا ۹ ساله‌های ایران حدود ۵ میلیون و ۶۵۰ هزار نفر، ۱۰ تا ۱۴ ساله‌ها ۵ میلیون و ۶۷۰ هزار نفر و ۱۵ و ۱۹ ساله‌ها ۶ میلیون و ۶۰۰ هزار نفر است که ثابت می‌کند در مجموع حدود ۱۸ میلیون نفر در کشورمان بین ۱۹ تا ۱۹ سال قرار دارند.

اکنون با توجه به اهنگ تغییرات جمعیتی در گروه‌های سنی مختلف می‌توان از نظر آماری حدس زد احتمالاً جمعیت پنج تا شش ساله‌ها و جمعیت ۱۸ تا ۱۹ ساله‌ها در مجموع باید حدود یک میلیون و ۲۵۰ هزار

قر می‌گیرد غیر از کاغذی سیاه و سفید یا علائمی کج و معوج برایش مفهومی ندارد.

بعدها هم که گرفتار چند بچه قد و نیم‌قد شدن و زندگی مانع شد تا به نهضت برود و

با سواد شود. حالا که سرش خلوت‌تر شده است نهضت سواد آموزی حاضر نیست

برایش هر زینه کند و فقط تا ۴۹ ساله‌ها می‌توانند برای باسواد شدن از طریق نهضت سوادآموزی اقدام کنند. آنطور که پیرزن می‌گوید خیلی از زنان همسن و سال او هم سواد ندارند چون پدر و مادرشان مانع از درس خواندنشان می‌شدند و معتقد بودند دختر نباید به مدرسه برود! مگر اینکه بعدها خودشان دستت به کار شده و به اکابر رفته باشند. پیر تر‌ها اما بعضی‌ها یشان فقط سواد خواندن داشتند: دورانی که مکتبخانه‌ها هر رونق بود و میرزای مکتب به دختر‌ها خواندن یاد می‌داد نوشتن را نه!

د

فال فروش‌های مترو و گل فروش‌های سرچهارراه همگی مصادیق زنده‌ای از کودکان بازمانده‌از تحصیل هستند که به جای نشستن پشت میز و نیمکت مدرسه به عنوان نیروی کار و کمک خرج خانه لباس کار می‌پوشند و در این میان چون دختر بچه‌ها ترحم بیشتری جلب می‌کنند بیشتر قربانی این مسیر می‌شوند

د

بر اساس اصل ۳۰ قانون اساسی «دولت موظف است وسایل آموزش و پرورش رایگان را برای همه ملت تسایان دوره متوسطه فراهم سازد و وسایل تحصیلات عالی را تاسر حد خودکفایی کشور به طور رایگان گسترش دهد.»
اما حقیقت این است که برای این کودکان، تحصیل رایگان نیست

فاطمه عرفانپان اجوان

مردم به مکتبخانه معتقد بودند اما به مدرسه نه. خلاصه اینکه دختر بچه‌های دیروز و پیرزنان امروز که تعدادشان هم کم نیستند گروه جا مانده از تحصیل هستند که درس خواندشان هم می‌توانست برای خودشان مفید باشد و هم آنها را برای جامعه فرد مفیدتری تربیت کند، اما جاماندن از تحصیل مختص دختران سال‌های دور نیست. بسیاری از دختران امروز هم از درس و مشق‌چا می‌مانند آن هم در عصری که کشورمان توانسته است در حوزه‌های مختلف به رشد قابل توجهی دست یابد، اما بیسواد‌ی هنوز ریشه‌کن نشده است و کم‌نداریم بچه‌هایی که روزهای ممتهی به ماه مهر یا دیگر روزهای سال برایشان فرقی نمی‌کند؛ دختران و پسرانی که از تحصیل جا می‌مانند. در این می‌تواند از افراد زیر ۱۰ ساله از تحصیل بیشتر و چالش‌هایشان جدی‌تر است.

فقر مادی و فرهنگی سدراه دختران

چراهی ترک تحصیل یا جبار به ترک تحصیل دختران متعدد است. به گفته معاون آموزش دوره متوسطه دوم وزارت آموزش و پرورش رایگان را پرانندگی روستاها در کشور اثری که بر دانش آموزان دختری می‌گذارد

بیشتر از دانش آموزان پسر است، زیرا دانش آموزان پسر به لحاظ فیزیکی این قدرت را دارند که بتوانند برای تحصیل از یک روستا به روستای دیگر بروند، اما دانش آموزان دختر بنا به دلایلی این امکان را ندارند و ما باید برایشان شرایط مناسب را فراهم کنیم.
وی فقر فرهنگی را نیز در بعضی خانواده‌ها به خصوص مناطق مرزی و برخی استان‌های کشور از دلایلی می‌داند که باعث می‌شود ترک تحصیل دختران بیشتر از پسران باشد. حتی در برخی مناطق محروم از فرزندان به عنوان نیروی کار استفاده می‌کنند؛ اینجا دختران آسیب‌پذیری بیشتری را نسبت به پسران دارند.

سلطانیان ازدواج زود هنگام دختران و عدم اجازه همسرشان برای ادامه تحصیل را نیز از دلایل ترک تحصیل دختران می‌داند و می‌افزاید: در بعضی از مناطق کشور به ندرت مشکل کمبود معلم زن داریم. همین مسئله در برخی خانواده‌ها مانع از حضور دخترشان در مدرسه می‌شود. منطقی نبودن شیوه‌های آموزشی یا حتی ساعات درسی با توجه به ویژگی‌هایی که در مناطق مختلف کشور هست و… همه اینها می‌تواند جزو عواملی باشد که ترک تحصیل دختران ما باین عدد روبرو شود.

قانون

حامی دختران بازمانده از تحصیل نیست!

اصل سوم، اصل سی‌ام و اصل چهل و سوم قانون اساسی بر موضوع آموزش رایگان و همگانی تأکید دارد. حسق برخورداری از آموزش و پرورش رایگان و باسواد شدن یکی از بدیهی‌ترین و اصول اولیه حقوق شهروندی است، اما این اصل بدیهی در کشورمان با چالش‌های متعددی مواجه شده است. نخست اینکه دیگر در عمل چیزی تحت عنوان آموزش رایگان در کشور وجود خارجی ندارد و علم به موازات ثروت است که امکان رشد و عرضه دارد و همین چالش زمینه‌ساز محروم ماندن بسیاری از مردم کشورمان از درس خواندن و تحصیل حتی در سطوح ابتدایی شده است. به همین دلیل هم است که در دورانی که خوانش‌های تازه‌ای از باسواد‌ی در دنیا وجود دارد در کشور ما تعریف سواد در سطح توانایی خواندن و نوشتن باقی مانده است.

ارتقای شدید باسواد‌ی زنان پس از انقلاب

کبری فرشچی

ارتقای شدید باسواد‌ی زنان پس از انقلاب

رئیس سازمان نهضت سواد آموزی می‌گوید: ابتدای پیروزی انقلاب درصد باسواد‌ی زنان و مردان ۲۴ درصد اختلاف داشت که در حال حاضر به ۶/۸ درصد رسیده است. نقشش در خانواده محوری است و اگر بتواند به خوبی از پس این نقش آفرینی برآید، یعنی خانواده‌ای موفق‌تر و بلندتر تربیت می‌شود و رشد می‌یابد، اما هنوز هم در مسیر رشد خودش موانع جدی وجود دارد. بر اساس آمار‌ی که نهضت سوادآموزی می‌دهد همچنان چیزی حدود ۶۰ درصد از بیسوادان جامعه ما مادران، همسران یا دخترانی هستند که از حداقل حقوق شهروندی یعنی سواد بی‌بهره‌اند.

آنطور که علی باقرزاده، رئیس سازمان نهضت سوادآموزی می‌گوید: در مقررات کشور ما بسواد فردی است که مهارت خواندن و نوشتن را بلد باشد. معیار باسواد‌ی توانایی خواندن، نوشتن و حساب کردن است، بنابراین شاخص‌های سواد در کشور‌های مختلف فرق می‌کند. در اغلب کشورهای دنیا تحصیل گروه سنی شش تا ۱۴ سال اجباری و رایگان است و یونسکو بر آموزش اجباری کودکان تأکید دارد و در گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ مهارت‌آموزی برای انتخاب شغل منظر است و در گروه سنی ۲۵ تا ۶۹ سال که بزرگسالان است سوادآموزی یا فرصت دوم یادگیری قرار می‌گیرد.

■ **شیب نزولی آمار بیسواد‌ی زنان بعد از انقلاب**

به گفته باقرزاده بر اساس مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش فعالیت سوادآموزی در گروه سنی ۱۰ تا ۴۹ سال متمرکز است و گروه سنی ۱۰ تا ۲۹ سال جامعه مولد کشور است که سرمایه‌گذاری در این زمینه بسیار مهم است.

وی تصریح می‌کند:نتیاج سرشماری سال ۹۵ نشان می‌دهد ۲ میلیون و ۳۰۰ هزار ایرانی بیسواد در گروه سنی ۱۰ تا ۴۹ سال داریم.

باقرزاده درباره وضعیت باسواد‌ی زنان می‌گوید: ابتدای پیروزی انقلاب درصد باسواد‌ی زنان و مردان ۲۴ درصد اختلاف داشت که الان به ۶/۸ درصد رسیده است، اما باز هم فاصله وجود دارد و تلاش کردیم سهم زنان را در فعالیت‌های سوادآموزی افزایش دهیم و سالانه ۸۰ تا ۹۰ درصد فعالیت‌ها می‌با به زنان اختصاص می‌یابد. البته در دنیا هم ۶۴ درصد بیسوادان را زنان تشکیل می‌دهند و در ایران نیز ۶۰ درصد بیسوادان زنان هستند و در گروه سنی ۱۰ تا ۲۹ سال ۵/۸ درصد زنان روستایی هیچ گاه مهم است.

وی تصریح می‌کند:نتیاج سرشماری سال ۹۵ نشان می‌دهد ۲ میلیون و ۳۰۰ هزار ایرانی بیسواد در گروه سنی ۱۰ تا ۴۹ سال داریم.

باقرزاده درباره وضعیت باسواد‌ی زنان می‌گوید: ابتدای پیروزی انقلاب درصد باسواد‌ی زنان و مردان ۲۴ درصد اختلاف داشت که الان به ۶/۸ درصد رسیده است، اما باز هم فاصله وجود دارد و تلاش کردیم سهم زنان را در فعالیت‌های سوادآموزی افزایش دهیم و سالانه ۸۰ تا ۹۰ درصد فعالیت‌ها می‌با به زنان اختصاص می‌یابد. البته در دنیا هم ۶۴ درصد بیسوادان را زنان تشکیل می‌دهند و در ایران نیز ۶۰ درصد بیسوادان زنان هستند و در گروه سنی ۱۰ تا ۲۹ سال ۵/۸ درصد زنان روستایی هیچ گاه

تجربه مدرسه رفتن نداشته‌اند.

■ **اشتقاق زنان به سواد آموزی**

زنان نشان داده‌اند اگر شرایطش باشد برای سوادآموزی از مردان مشتاق‌ترند. رئیس سازمان نهضت سوادآموزی با بیان اینکه تمرکز ما روی مناطق روستایی و عشایری است، بیان می‌کند: تقریباً ۴۵ درصد از فعالیت‌های ما در این مناطق است و طرح‌های ویژه‌ای برای آموزش عشایر داریم و تمرکز روی بانوان و دختران است، چراکه مردان از کلاس‌های نهضت استقبال نمی‌کنند. رئیس سازمان نهضت سوادآموزی اما آمار دقیقی درباره دختران بازمانده از تحصیل ندارد. باقرزاده با اشاره به اینکه ۲ میلیون و ۷۰۰ هزار بیسواد مطلق داریم، می‌افزاید: اطلاعات یک و نیم میلیون نفر را داریم که هیچ سابقهٔ تحصیلی ندارند.

وی می‌گوید: از افراد زیر ۱۰ ساله از تحصیل بیشتر و چالش‌هایشان جدی‌تر است. اما در گروه ۱۰ تا ۱۹ سال ۱۹۰ هزار بیسواد بر اساس اعلام مرکز آمار ایران ثبت شده است که ۶۰ درصد این افراد را دختران تشکیل می‌دهند.

رئیس سازمان نهضت سوادآموزی در عین حال خاطر نشان می‌کند: در تمام دنیا نرخ بیسواد‌ی زنان بیش از مردان است، به گونه‌ای که آمارهای جهانی نشان می‌دهد یک سوم از بیسوادان جهان را مردان و دو سوم را زنان به خود اختصاص داده‌اند.

نگاه

مریم زاهدی

از دواج می‌کنند

وقتی بنائیت در س بخوانند!

ازدواج زود هنگام و اجبار به ترک تحصیل دختران به واسطه این ازدواج، یکی از موضوعاتی است که محور مباحث برخی فعالان حوزه زنان و چرقداران تغییر قانون و افزایش سن ازدواج دختران را تشکیل می‌دهد. طهرمهایی که معتقدند ازدواج مانع از ادامه تحصیل دختران می‌شود و این مسئله در برخی مناطق خراب‌تر است.

بی‌تردید ازدواج در سنین پایین می‌تواند یکی از دلایل ترک تحصیل باشد به خصوص با قوانینی که در گذشته مانع تحصیل این دختران در مدارس عالی می‌شد و آنها را ملزم به تحصیل در مدارس بزرگسالان می‌کرد. حالا اما ظاهراً تسهیلاتی برای ادامه تحصیل این افراد در نظر گرفته شده است. عباس سلطانیان، معاون آموزش دوره متوسطه دوم وزارت آموزش و پرورش با اشاره به ماده ۱۵۳ آیین‌نامه اجرایی مدارس توضیح می‌دهد: در این ماده آمده است: دانش آموزان دختری که ازدواج کرده‌اند با تأیید و صلاحیت مدیر در خصوص بررسی شرایط آنها می‌توانند ادامه تحصیل دهند. در حقیقت ما تسهیلاتی برای دانش آموزانی که در سن پایین ازدواج می‌کنند قرار داده‌ایم. حتی اگر دانش آموزانی داشته باشیم که بنا به دلایل مختلف نتوانند در مدارس روزانه درس بخوانند، مدارس بزرگسالان، آموزش از راه دور و اتوطلب آزاد و شیوه‌های مختلف آموزشی را در دوره دوم متوسطه در نظر گرفتیم که دانش آموزان در هر جای کشور امکان ادامه تحصیل داشته باشند.

با وجود تمام اینها اما از زاویه دیگری هم می‌توان به ماجرای ازدواج زود هنگام دختران به خصوص در مناطق محرومی همچون سیستان و بلوچستان، خراسان، هرم‌گان و کرمان نگاه کرد: گناهی که می‌گوید دختران سیستانی و مناطقی از این قبیل به این دلیل به ازدواجی زود هنگام تن در می‌دهند که هیچ امکاناتی برای درس خواندن در اختیارشان نیست. به باور برخی فعالان حقوق کودک اگر اجبارها و الزامات سنستی را کنار بگذاریم واقعیت این است که وقتی شرایط و امکان تحصیل برای یک دختر بچه ۱۲، ۱۳ ساله ساکن این مناطق فراهم نباشد، هیچ تفریح و دغدغه دیگری برای گذران روزمرگی‌ها در این مناطق دور افتاده وجود ندارد و به همین دلیل دختر بچه‌ها چاره‌ای جز ازدواج ندارند.

محرومیت از تحصیل و فقدان دسترسی به امکانات مناسب برای گذران زندگی و اوقات فراغت، اغلب این کودکان را در معرض ازدواج‌های زود هنگام قرار می‌دهد.

فعالان حقوقی و نمایندگان‌ی که طرح‌های کودک همسری را مطرح می‌کنند اگر از این رویا به هم به ماجرا نگاه کنند شاید طرح‌هایی برای تسهیل تحصیل و رایگان کردن واقعی درس خواندن و همگانی کردن آن را هم در کنار طرح‌های نمایشی خود به تصویب برسانند. بدون شک دخترانی که فرصت مناسبی برای آموزش دارند و به قدر کافی توانمند شده‌اند می‌توانند در تصمیم‌گیری برای سر نوشت و آینده خود مد دالت کنند و تأثیر گذار باشند و از این رهگذر بخشی از معضل کودک همسری یا ازدواج‌های زودرس هم حل خواهد شد.